

ԱՐՇԱՎ, ԱԲՈՂԶ
ԿՅԱՆՔԻ ՆԱՄԱՐ

Ի. Լ. ՎԵՐԵՍԵՐ

БИБЛИОТЕКА
ИНСТИТУТА
ВОСТОЧНОЙ КУЛЬТУРЫ
Академия Наук
СССР

Ի ԵՎՄԱՏԻԶՄԸ

ՅԵՎ ՆՐԱ ԴԵՄ
ՊԱՅԲԱՐԵԼՈՒ
ՄԻԶՈՑՆԵՐԸ

616.9
4-55

36-Ա
2983
616.9
4-55

Ի. Լ. ՎԵՔՍԼԵՐ

Արդսահիտարիայի յեվ աշխատանքի
հիգիենայի Ազգական-Սեվժովյան ինստի-
տուտի պրոֆիկականությունների
կլինիկայի վարիչ

ՌԵՎՄԱՏԻԶՄԸ

ՅԵՎ ՆՐԱ ԴԵՄ ՊԱՅՔԱՐԵԼՈՒ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ

Պրոֆ. Ի. Վ. ՉԱՎԱԴՍԿՈՒ
Խմբագրությամբ

Թարգմ. Հ. ԲՈՂԴԱՆՅԱՆ

БИБЛИОТЕКА
ИНСТИТУТА
ВОСТОЧНОВЕДЕНИЯ
Академии Наук
СССР

ԱԶՈՎ-ՍԵՎՇՈՎՅԱՆ ՅԵՐԿՐԱՅԻՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ

Ռուսով-Դոն—1935

ԸՆԿԵՐ ԸՆԹԵՐՑՈՂ,

Հայսնիւր Բո կարծիքն այս գրքի մասին
հետեւյալ հասցեյով.

Гор. Ростов-Дон, Буденновский пр.,
№ 30, Азово-черноморское Краевое
Книгоиздательство, армянская секция.

Նամակները կարելի յէ ուղարկել առանց
ճամակադրութի:

59470.66

ԻՆՁ Ե ՌԵՎՄԱՏԻԶՄԸ

ՌԵՎՄԱՏԻԶՄԻ ԾԱԳՈՒՄԸ ՅԵՎ ՆՅՈՒԹՅՈՒՆԸ

Հին ժամանակներում մարդիկ կարծում
էին, վոր ռեվմատիզմով հիվանդացած մար-
դու մարմնի մեջ մի տեսակ զով և բարկ
հեղուկ է գոյանում, վոր գանգուղեղից հո-
սելով՝ տարածվում է որգանիզմի բոլոր մա-
սերում և թափառող ու տեղից-տեղ անցնող
ցավեր է առաջացնում: Դրա համար այս
հիվանդությունը հունական բառով կոչվում
է «ռեվմա», վոր նշանակում է «հոսանք»:

Այս հիվանդության ամենսզգալի, ամե-
նացայտուն և աչքի ընկնող հատկանիշը՝ հո-
ղերի ուռչումն է. դրա համար այս հիվան-
դությունն էլ սկսեցին կոչել «նոդային ռեվ-
մատիզմ»:

Վորովհետեւ շատ անգամ նկատված եր,
վոր հոգեբի ուռչումը տեղի յե ունենում
մըսելուց հետո, դրա համար ել այդ հիվանդու-
թյան գլխավոր պատճառը մըսելն էյին համա-
րում և մինչև անգամ մըսելուց առաջացած
ամեն հիվանդությունն ռեվմատիզմ էյին
համարում:

Ժամանակի ընթացքում այս հայացքները
մի քիչ փոխվեցին, բայց հիմնականում տի-
րող մնաց այն կարծիքը, վոր ռեվմատիզմի
էյությունն արդյունք ե մարդու մեջ յեղած
«վատ հյութերին»: Այստեղից հասկանալի
յե, վոր ռեվմատիզմի բուժումն ել հանգում
եք այն բանին, վոր հիվանդին ազատեն այդ
«վատ հյութերից» այնպիսի միջոցներով,
ինչպես են՝ արյունաուլությունը, կլիզմաները
(հոգնա) և «մաքրող» խաշուկները (ոտվար):

Այնուհետեւ, յերբ գիտնականները գտան
միկրոբներ ասված ամենամանրիկ կենդանի
էյակները, վորոնք բազմաթիվ հիվանդու-
թյունների պատճառն են հանդիսանում, —
բժիշկներն աշխատել են գտնել նաև ռեվմա-
տիզմի կենդանի ախտահարույցին (հիվանդու-
թյունն առաջացնողին): Շուտով պարզվեց,
վոր ռեվմատիկ հիվանդությունների մեջ կա
նրա մի տեսակը, վոր կոչվում ե սուր ռեվմա-

տիզմ և իր ընթացքով տարբերվում ե մյուս
տեսակներից մի շարք առանձնահատկու-
թյուններով: Միաժամանակ հաջողվեց սահ-
մանել, վոր հիվանդության ժամանակ որ-
գանիզմում առաջանում են բջիջների մի
տեսակ կուտակումներ, վորոնք աչքով չեն
տեսնվում, այլ միայն միկրոսկոպով և ան-
նշան մեծության հանգուցիկների ձև ունեն:
Նրանք գտնվում են ներքին շատ որգան-
ներում, բայց ավելի հաճախ՝ ռեվմատիզմով
հիվանդ մարդու սրտում: Ինչ վերաբերում
ե ռեվմատիզմ հիվանդության այլ ձևներին,
նրանց ընթացքը բավականաչափ ուրիշ ե.
վերջին տեսակի ռեվմատիզմները մեկ անու-
նով կոչվում են խոնդրիկալան ռեվմատիզմ:

Այս բոլոր հետազոտումներից հետո ներ-
կայումս վորոշված ե, վոր սուր ռեվմատիզմ
առաջացնելու գործում միկրոբները վորոշ
դեր են խաղում, թեև վերջնականապես դեռ
չի լուծված այն հարցը, թե ինչ միկրոբներ
են զրանք:

Բայց մենակ միկրոբի՝ մարդու որգանիզմը
թափանցելու հանգամանքը բավական չե սուր
ռեվմատիզմ առաջանալու համար: Դրա հա-
մար որգանիզմը պետք ե վորոշ կերպով
«նախապատրաստված» լինի, պետք ե վորոշ

կացության մեջ լինի: Այդ կացությունն ալեքսիա յե կոչվում և արտահայտվում ե նրանով, վոր հիվանդի զգալնությունը վորոշ նյութերի (սպիտակուցի) նկատմամբ փոխվում ե, յեթե այդ նյութերը մտնում են որգանիզմը կրկնաբար և վոչ թե առաջին անգամը, թեկուզ և ամենաաննշան չափերով: Յեվ որգանիզմն, իր փոխված և հաճախ ավելի ուժեղ զգայնության շնորհիվ, շատ ավելի հեշտությամբ ու արագությամբ ե յենթարկվում հիվանդություն պատճառող միկրոբներին:

Այսպես, բազմաթիվ փորձերը ցույց են տվել, վոր, յեթե ճագարի որգանիզմում արհեստական յեղանակով ավելի ուժեղ զգայնություն առաջացնենք ու նրա արյան մեջ 20 հատ միկրոբ մտցնենք, այդ 20 միկրոբը նույնպիսի հիվանդագին փոփոխություններ առաջ կբերեն, ինչպես և 200 000 հատը: Գերմանացի Կլինգե բժիշկը, ճագարի հոգեբոււ և կաշվի տակ վորոշ նյութերի կրկնակի ներարկումներ անելու հետևանքով, առաջացրել ե նույն ճագարի մեջ հոգերի բորբոքումն: Դրա հետ միաժամանակ կարելի յեղավ ճագարի ամբողջ որգանիզմում հայտնաբերել այլևայլ հարվածումներ և գլխավորապես նունյապիսի

«հանգուցիկներ», վորոնք բոլորովին նման են սուր ռեվմատիզմի ժամանակ գոյացող բջիջների կուտակումներին:

Ուրիշ ե պատկերը խրոնիկական ռեվմատիզմի ժամանակ: Խրոնիկական ռեվմատիզմի պատճառները բազմատեսակ են: Այդ պատճառներից մի քանիսը գտնվում են հենց իր՝ որգանիզմի մեջ, իսկ մյուս պատճառները որգանիզմից դուրս են: Սակայն, ինչպես սուր ռեվմատիզմի, այնպես ել նրա խրոնիկական ձևերի ժամանակ, շատ մեծ դեր են խաղում այսպես կոչված նախատրամադրություն առաջացնող պայմանները:

ԿԼԻՄԱՅԻ ՅԵՎ ՍՈՅԻԱԼ-ԿԵՆՅԱԳԱՅԻՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԻ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

Ռեվմատիզմով հիվանդանալու նախատրամադրող պատճառների մեջ առաջին տեղն անհրաժեշտ ե հատկացնել կլիմայական պայմաններին: Դրանց մեջ մեծ նշանակություն ունի յեղանակի փոփոխությունը:

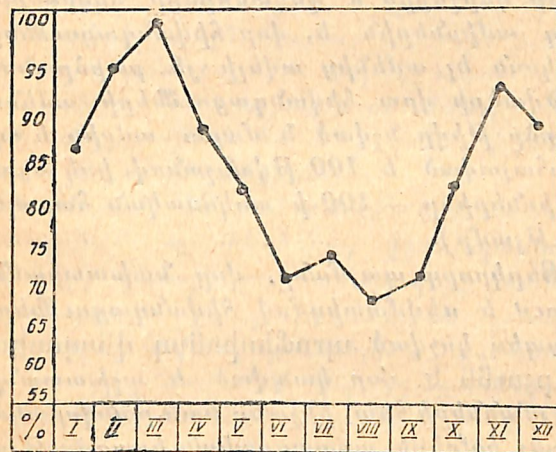
Ռեվմատիզմով հիվանդացումները նկատմամբ ակներև ե այն կապը, վոր կա նախնական ռեվմատիզմի սկզբնավորության կամ նրա նոպաները (բռնկումները) կրկնվելու և կամ պարզապես հիվանդությունը վատ-

թարանալու մեջ: Ամենքին հայտնի յե, վոր նմանորինակ հիվանդներն, իրենց զգացողության շնորհիվ, գուշակում են մթնոլորտային (ատմոսֆերային) փոփոխությունները:

Բայց կլիմայական պայմանների ազդեցությունն ամենաուժեղ կերպով ե արտահայտվում միայն ցուրտը չե: Մենք գիտենք, վոր հյուսիսի բնակիչները, չնայած ձմեռվա սաստկաշունչ սառնամանիքներին, «ցրտառություն» չեն լինթարկվում և բավականաչափ կոփել են իրենց որգանիզմն այդ հիվանդությունների դեմ: Դրա փոխարեն, մենք ցրտառություն գեպքեր հաճախ ենք գիտում նույնիսկ ամառը, շատ շոգ յեղանակներին: Սրա բացատրությունն այն ե, վոր ցրտառությունն արդյունք ե ցած ջերմաստիճանի, ջերմաստիճանների հաճախակի ու շեշտակի փոփոխումների, ողի ավելի խոնավության և, վերջապես, միջանցուկ քամիների որգանիզմի վրա ունեցած համատեղ ներգործություն: Նույնպիսի նշանակություն ունեն նաև թրջվելն ու խոնավությունը. սրանց հետեվանքով մարդ կորցնում ե մեծաքանակ տաքություն և հիվանդանում ե:

Վոր կլիմայական պայմաններն ազդում

են ռեվմատիզմով հիվանդացումների վրա, դրա լավագույն ապացույցը հիվանդացումների դասավորումն ե ըստ տարվա ամիսների: Ահավասիկ ռեվմատիզմի տարածման կորագիծը մեր յերկրում ըստ ամիսների (տոկոսներով):

Նկ 1. Ռեվմատիզմի տարածումն ըստ ամիսների:

Այս գծվածքից յերեվում ե, վոր ռեվմատիզմով հիվանդացումների մեծագույն քանակն ընկնում ե վոչ թե տարվա ամենացուրտ ամիսներին (դեկտեմբեր, հունվար),

այլ այն ամիսներին, յերբ յեղանակները շեշտակի փոխվում են, փչում են քամիները, յելևեջներ ե անում ողբի ջերմաստիճանը և շատ խոնավություն ե առաջանում: Մեզ մոտ աղպիսի յեղանակներ լինում են հաճախ փետրվար — մարտ ամիսներին, ապա՝ նոյեմբերի վերջերին և դեկտեմբերի սկզբներին, այդ ամիսներին ե, վոր հիվանդացումների տոկոսն ել ամենից ավելի յե բարձրանում (գծվածքի վրա հիվանդացումների ամենաբարձր թիվը նշված ե մարտ ամսին և արտահայտված ե 100 թվանշանով, իսկ մյուս ամիսներինը — 100-ի տոկոսական հարաբերությամբ):

Յերկրորդ պայմանը, վոր նախատրամադրում ե ռեվմատիզմով հիվանդացումների, այսպես կոչված պրոգնեսիոնալ վնասակարությունն ե, վոր կապված ե աշխատանքի պայմանների հետ, ինչպես նաև բանվորական վորոշ խմբերի արտադրական իրադրության հետ, այսպես ե, քրտինք պաղեցնելը, միջանցուկ քամիները, խոնավությունը, ինչպես նաև ձանր ֆիզիկական լարվածությունը:

Ոտաբերկրյա հեղինակների տվյալների համաձայն, արտասահմանում, աղյուսի գործարանների բանվորների միջև, վորոնք խիստ

յենթարկված են միջանցուկ քամիների ու խոնավության, այլ հիվանդությունների կարգում ռեվմատիզմը բռնում ե առաջին տեղը: Լվացարարուհիները հիվանդանում են ռեվմատիզմի ամեն տեսակներով, վոր բացատրվում ե մի քանի մկանների սաստիկ հոգնածությամբ, նմանապես մրսելով և թրջվելով: Ստորերկրյա շինարարությունների բանվորները Գերմանիայում, ամբողջ ժամանակ խոնավության մեջ աշխատելով, 100-ից 84 հոգին, 35-ից մինչև 54 տարեկան, հիվանդանում են ռեվմատիզմով:

Մեզ մոտ, ԽՍՀՄ-ում անագին աշխատանք ե տարվում պրոֆեսիոնալ վնասակարությունները վերացնելու համար, վորի հետեվանքով զգալի չափով պակասել են դրանց հետ կապված հիվանդացումները և մասնավորապես — ռեվմատիզմով հիվանդացումները:

Յեթե մենք հետազոտելու լինենք ռեվմատիզմով հիվանդացումների զասավորությունն ըստ առանձին պրոֆեսիոնալ խմբերի, ոգտվելով այն մատերիալից, վորը մասամբ դեռ վերաբերում ե ցարական Ռուսաստանին, ապա կստանանք հետևյալ պատկերը.

Առաջին շարքերը բռնում են այն պրոֆեսիաները, վորոնք անխուսափելիորեն կապ-

ված են ջերմաչափի շեշտակի յեղևեջները (հանկարծակի սաստիկ տաքանալը և պաղելը) և ոգի խոնավության հետ: Դրանք են՝ հրշեջները, հանքագործները, կոնդուկտորները, շոգեշարժների մեքենավարները, սլաքավարները, հացթուխները: Այնուհետև գալիս են բանվորների այն խմբերը, վորոնց աշխատանքը կապված է առաջին մեկներին և հողերի գերալարվածության հետ՝ ծանր աշխատանք կատարելիս կամ քայլելիս: Դրանք են՝ բեռնիչները, բեռնակիրները, սեվագործ բանվորները, վորմնադիրները, փոստատարները: Վերջին տեղն են բռնում այն պրոֆեսիաները, վորոնք համարյա բոլորովին յենթարկված չեն վերոհիշյալ փաստակարություններին: Դրանք են՝ տպագրիչները, դերձակները, ջուհակները, փականագործները:

Կրկնում ենք, վոր վերեւ հիշված տվյալները վերաբերում են մեր անցյալին: Սոցիալիստական շինարարության ընթացքում մեր ֆաբրիկների, գործարանների, հանքահորերի և կոլխոզների աշխատանքի պայմաններն ամեն ժամ ահագին փոփոխությունների յեն յենթարկվում: Աշխատանքի պայմանների առողջացման, արտադրական պրոցեսների մեքենայացման, սոցիալիստա-

կան արդյունաբերության նորակառույց հսկաների շնորհիվ շատ պրոֆեսիաներ, վորոնք առաջ հարուստ եյին ռեվմատիզմի հիվանդություններով, այսօր արդեն լիովին բարեհաջող վիճակ ունեն այդ կողմից:

Ռեվմատիկ հիվանդացումներ նախատրամադրող յերրորդ պայմանը պետք է համարել անբարեհաջող կենցաղային պայմանները և գլխավորապես՝ խոնավ, ցուրտ յմութ բնակարանները: Բնակարանների պաղությունն ու խոնավությունը յերբեմն պատճառ են հանդիսանում ռեվմատիզմի սաստկանալուն, յերբեմն ել նրանց շնորհիվ հիվանդությունը յերկարում է և բարդություններ և ունենում:

Անհրաժեշտ է ժատնացույց անել և այն, վոր կան մարդիկ, վորոնք անձնական նախասրամադրություն ունեն ռիվմատիզմով հիվանդանալու, ու այդ մարդիկ՝ ավելի հաճախ են հիվանդանում ռեվմատիզմով, քան թե ուրիշները:

Վորոշ նշանակություն ունի նմանապես ժառանգականությունը: Կան ընտանիքներ, ուր ռեվմատիզմը ավելի հաճախ է պատահում, քան այլ ընտանիքներում, չնայելով, վոր այդ ընտանիքների անդամներն իրարից

անջատ են ապրում: Այսպես, նորերս արդ-
սանիտարիայի և աշխատանքի հեգիենայի
Ռուստովի ինստիտուտի կլինիկայում դիտ-
ված է յերեք յեղբոր և մոր տարբեր ժա-
մանակներում սուր հոգային ռեվմատիզմով
հիվանդանալու դեպք, թեև դրանք բոլորն
ել ապրում եյին իրարից անջատ, քաղաքի
տարբեր ծայրերում: Այստեղ հետաքրքրա-
կան է նաև այն, վոր հիվանդության յեղբ
յերեքի համար ել յեղել է միևնույնը, այ-
սինքն առաջացել է սրտի արատ:

ՍՈՒՐ ՅԵՎ ԽՐՈՆԻԿԱԿԱՆ ՌԵՎՄԱՏԻԶՄԻ ԸՆԹԱՅՔԸ

ՍՈՒՐ ՌԵՎՄԱՏԻԶՄԸ

Տարբեր ձևերի ռեվմատիզմային հիվան-
դացումներ են լինում: Դրանից ամենավո-
րոշ ու ցայտուն կերպով արտահայտվողը
սուր կամ իսկապես ռեվմատիզմն է:

Սուր ռեվմատիզմով բռնվելուց միքիչ ա-
ռաջ, հիվանդը մեծ մասամբ ունենում է
անգինա կամ գրիպ՝ հետն ել հարբուխ և
հազ: Մի բանի որից կամ նույնիսկ յերկու-
յերեք շաբաթից հետո, յերբ վերոհիշյալ

հիվանդությունը կարծես բոլորովին արդեն
անցել եր, հիվանդը հանկարծ սկսում է
խիստ դողացնել, ապա բարձրանում է տա-
քությունը մինչև 39 — 40 աստիճան. դրա
հետ համարյա միաժամանակ կամ հետե-
յալ որն սկսվում է հոդերի բորբոսումը:

Հոդերի հիվանդությունը նախ և առաջ
արտահայտվում է սուր ցավերով, մանավանդ
ամենափոքր շարժողության ժամանակ: Աչքի
յե ընկնում հիվանդի ցավերից տանջվող
դեմքը ու մարմնի բռնադատական դիրքը:
Յավերի սաստկությունը մեղմելու նպատա-
կով՝ նա աշխատում է իր բորբոսված հոդին
այնպիսի դիրք տալ, վոր բոլորովին չշարժվի.
յերբեմն անկողնի կամ վերմակի նույնիսկ
թեթև շարժումից կամ հպումից հիվանդը
տանջալից ցավեր է զգում: Հոդերի ցավերը
սովորաբար գիշերներն են սաստկանում,
վորի պատճառով ռեվմատիզմով հիվանդները
հաճախ կորցնում են իրենց հանգիստն ու
քունը:

Բայց բանը միայն ցավերով չի սահմա-
նափակվում. բորբոսված հոդը (իսկ յերբեմն
նաև շրջապատող հյուսվածքները) նկատելի
կերպով ուռչում է, կարմրում, փոխում է
իր ձևվը և շոշափելիս՝ տաքացած է լինում:

Հողերի հիվանդութիւնը սուր ռեվմատիզմի ժամանակ մի ուրիշ բնորոշ առանձնահատկութիւն էլ է ունենում. ամենից հաճախ այդ հիվանդութիւնն սկսվում է խոշոր հոդերից, սովորաբար ստորին վերջավորութիւններից, հարվածում է միանգամից մի քանի հոդեր յերկու կողմերից, բորբոքումը զարգանում է ավելի կամ պակաս արագութեամբ և նույնպիսի արագութեամբ էլ դադարում է, մի հոդից մյուսի վրա անցնելով և կրկին հարվածելով առաջիններին: Ահա այստեղից է հիվանդութեան այս ձեւի շատ տարածված «թափառող ռեվմատիզմ» անունը:

Բորբոքումը կարող է հարվածել որգանիդմի բոլոր հոդերին, բայց ամենից հաճախ հիվանդանում են ստորին և վերին վերջավորութիւնների հոդերը:

Սուր ռեվմատիզմը յերբեմն այլ կերպ է սկսվում. առաջին տեղը բռնում է բարձր ջերմաստիճանը, քրտնոտութիւնը, ընդհանուր թուլութիւնը, ախորժակի բացակայութիւնը, այնպես վոր ինչ-վոր տիֆային հիվանդութեան պատկեր է ստացվում: Բայց շուտով դրանց միանում են հոդերի հիվանդացումները, և այն ժամանակ արդեն պարզվում է հիվանդութեան բնույթը:

Լինում են դեպքեր, յերբ սուր ռեվմատիզմը բոլորովին չի հարվածում հոդերին, այլ հիվանդութիւնը զլխավորապես անցնում է ներքին որգաններին և հատկապես՝ սրտին և անոթներին, դրա համար էլ ներկայումս այս հիվանդութիւնը կոչվում է վոչ թե «հոդային ռեվմատիզմ», այլ պարզապէս «ռեվմատիզմ»: Այսպիսի դեպքերում հիվանդը, նախ և առաջ՝ զգում է ընդհանուր տկարութիւն, վերջավորութիւնների թեթեւ քաջըղոց ցավեր, շարժելու ժամանակ հոդերի մի տեսակ թեթեւ կարկամութիւն, ջարդվածութիւն ամբողջ մարմնում, դանդաղկոտութիւն, անզորութիւն և արագ հոգնածութիւն: Բացի սրանից, քիչ ժամանակ անցնելուց հետո, կարող են առաջանալ հատհատ հոդերի կամ միաժամանակ շատ հոդերի հիվանդութիւններ:

Սուր ռեվմատիզմի յերկրորդ շատ կարեւոր հատկանիշն է հիվանդի մարմնի ջերմաստիճանի բարձրացումը: Ջերմաստիճանի բարձրանալը սովորաբար զուգորդված է հոդերի հիվանդացման հետ. ջերմաստիճանը յերեկոները բարձրանում է 39 — 40 աստիճանի և առավոտներն իջնում է նորմալ աստիճանին: Վորքան շատ հոդեր են հարվածված, վորքան

59470-66

ավելի ուժգնապես և յերկար ժամանակ բոր-
բոքված են յեղէլ, այնքան ավելի համառու-
թյամբ շարունակվում ե տաքությունը. հո-
գերի բորբոքումը խաղաղվելու դեպքում,
յեթե ներքին որգանները չեն հիվանդացել, —
ջերմաստիճանն իջնում ե կամ մի անգամից
կամ աստիճանաբար: Թեթիս դեպքերում հի-
վանդությունը դրանով ել կարող ե վերջա-
նալ, ընդամենը 5 — 10 որ շարունակվելուց
հետո:

Բայց շատ հաճախ, առաջին բռնկումից
հետո, յերբ հիվանդը կարծես բոլորովին ար-
դեն առողջացել ե, հիվանդությունը նորից
ե սուր կերպարանք ստանում և հարվածում
ե ինչպես նոր, այնպես ել արդեն հիվանդա-
ցած հոգերին, նույնպիսի բարձր տաքու-
թյուն առաջացնելով: Հոգերի ցավերն անց-
նելուց հետո միայն, յերբ ջերմաստիճանը
դառնում ե նորմալ ու ալդպես շարունակ-
վում ե միալ վոչ պակաս, քան 2 շաբաթ, —
կարելի յե յենթադրել, թե հիվանդությունը
խաղաղվել ե:

Սուր ռեվմատիզմի յերրորդ կարեւոր հատ-
կանիշը, մանավանդ, յերբ հարվածված են
հոգերը, պետք ե համարել հիվանդների չա-
փազանց frsնոսությունը: Այդ քրտնոտու-

թյունը հետեւանք չե հիվանդի ընդունած
այլևայլ դեղերի և ավելի աչքի յե ընկնում
գիշերվա յերկրորդ կեսին, յերբ սովորաբար
ջերմաչափն իջնում ե:

Սուր ռեվմատիզմի չորրորդ, շատ լուրջ
հատկանիշը urstի հիվանդացումն ե: Բազմա-
թիվ դեպքերում, հիվանդության յերկրորդ
շաբաթից կամ ավելի ուշ, հիվանդի վրա յերե-
վում են նշաններ, վորոնք գալիս են վկայելու,
վոր նրա զանազան ներքին որգանները հի-
վանդացել են: Այդ հիվանդությունները սո-
վորաբար կայուն չեն լինում. նրանք արա-
դորեն վրա յեն հասնում, գնալով սաստկա-
նում են և, մեծ մասամբ, նույնպես արագ
և անհետ անցնում են: Բացառություն են
կազմում սրտի հիվանդությունները, վորոնք
հաճախ մնայուն բնույթ են ստանում և կա-
րող են հարվածել թե սրտի մկանները և թե
նրա թաղանթները: Սրտի հիվանդացումների
դեպքում, յերկար ժամանակվա ընթացքում,
ջերմաչափը սովորաբար մինչև նորման չի
իջնում:

Սուր ռեվմատիզմով մի անգամ հիվանդա-
ցած մարդը վոչ միայն անդդայունակ չի
դառնում այդ հիվանդությամբ կրկին հիվան-
դանալու, այլ ընդհակառակը շատ ուժեղ

նախատրամադրութիւնն ե ունենում նորից հիվանդանալու: Այս բնորոշ առանձնահատկութիւնը միշտ պետք ե ինկատի ունենալ: Հեղինակների մեծամասնութիւնը կրկնվող բռնկումները հաշվում ե 20 — 30%, այսինքն՝ սուր ռեվմատիզմով յերբեկցե հիվանդացած 100 հոգուց 20 — 30 հոգին հետագայում նորից են հիվանդանում: Մեկ բռնկումից մինչև մյուս բռնկումը բռնող ժամանակամիջոցը տարբեր ե լինում ըստ տեվողության, այսինքն մի քանի որից սկսած մինչև տասնյակ տարիներ: Վորքան ծանր եր յեղած առաջին անգամվա հիվանդութիւնը, այնքան հաճախ ել յերբեմն կրկնվում են նոպաները (պրիստոպ), մանավանդ, յեթե առաջին հիվանդության ժամանակ տեղի յեր ունեցել նաև սրտի ներքին թաղանթի բորբոքումը:

Անհրաժեշտ ե նշել, վոր կրկնվող հիվանդութիւններին ժամանակ հոգերի բորբոքումն այնքան ուժեղ չի լինում, բայց դրա փոխարեն ավելի սուր են արտահայտվում ցավազին յերեվույթները սրտի կողմից: Ընդհանրապես պետք ե ասել, վոր սուր ռեվմատիզմի ե նրա կրկնվող բռնկումների ժամանակ ամենախոշոր դերը կատարում ե հենց ար-

յան շրջանառության որգանների՝ սրտի, նրա մկանների ե փականների, ինչպես ե արյունատար անոթների հիվանդութիւնը: Ահա թե ինչու ռեվմատիզմով հիվանդները հաճախ *ursi* *urvas* են ունենում:

Բացի դրանից, սուր ռեվմատիզմը մի քանի դեպքերում բարդութիւններ ե առաջ բերում մյուս ներքին որգանների, ինչպես ե ներվային սխտեմի վրա: Ամենից հաճախ կաշին ե հիվանդանում: Սուր ռեվմատիզմով հիվանդների վրա հաճախ «քրտնացան» ե առաջանում, վոր կապված ե սաստիկ քրտնքի ե բարձր ջերմաստիճանի հետ. բացի «քրտնացանից», կաշվի ուրիշ ցաներ ել են դուրս գալիս: Հատուկ ուշադրության են արժանի յերբեմնապես առաջացող, այսպես կոչված «ռեվմատիզմային հանգուցիկները»: Կաշվի տակ նստած այս հանգուցիկները հաճախ դուրս են գալիս այն ժամանակ, յերբ հոգերի հիվանդութիւնները խաղաղվում են. նրանց դուրս տալու ժամանակ տաքութիւնը չի բարձրանում: Հանգուցիկներն աննշան մեծութիւն ունեն՝ կորեկի հատիկից մինչև սիսեռահատիկի չափ, ե հազվագյուտ դեպքերում միայն՝ ավելի մեծ: Նրանք սովորաբար լինում են հիվանդության ծանր դեպ-

բերում, հաճախ 20 աարեկանից փոքր ան-
ձանց մոտ և՛ ավելի ևս հաճախ՝ թուլակազմ
յերեխաների վրա:

Շնչուղիների կողմից յերբեմն կարելի չե
ղիտել թոքերի թուլյ ընթացք ունեցող բոր-
բորումներ, վորոնք հիվանդության ընդհա-
նուր ընթացքի վրա քիչ են ազդում: Արյան
մեջ նշվում են մի շարք փոփոխություններ,
վորոնք վորոշ նշանակություն ունեն ռեվ-
մատիզմային հիվանդության ընթացքը և
նրա յելքը վորոշելու գործում:

Յուրատեսակ ե ընթանում սուր կամ իս-
կական ռեվմատիզմով հիվանդացումը մա-
նուկ հասակում:

Ռեվմատիզմով հիվանդ յերեխաների հո-
դերի հիվանդացումները մեծ դեր չի խա-
ղում: Նրանք շատ շուտով անցնում են ու
վոչ մի հետք չեն թողնում իրենց հետից:
Շատ քիչ ե պատահում, վոր այս հիվան-
դացումները տեվազան, խրոնիկական ըն-
թացք ունենան: Ռեվմատիզմ իր գլխավոր
հարվածը հասցնում ե յերեխաներին՝ նրանց
ursային-անոթային, նույնպես յեվ ներվա-
յին սխսեմի ուղղությամբ:

Յերեխաների սրտի հիվանդությունն անց-
նում ե ինչպես մկաններին, այնպես ել նրա

ներքին և արտաքին թաղանթներին: Սրտի
հիվանդությունը, սուր նոպան անցնելուց
հետո ել, կարող ե շարունակաբար զարգա-
նալ, բայց հաճախ սրտի ծանր խանգարում-
ներն արագությամբ դադարում են և յե-
րեխան իրեն բոլորովին առողջ ե զգում:

Ներվային սխտեմի հարվածումը գլխա-
վորապես արտահայտվում ե մարմնի զանա-
զան մկանների՝ և հատկապես ձեռքի մատ-
ների և ապա դաստակի մկանների ակամա
ցնցումներով (այս հիվանդությունը խորեա
յե կոչվում): Մանկական խորեան մեծ մա-
սամբ ռեվմատիկ ծագում ունի և համարյա
միշտ սրտի հիվանդությամբ ե զուգորդ-
վում:

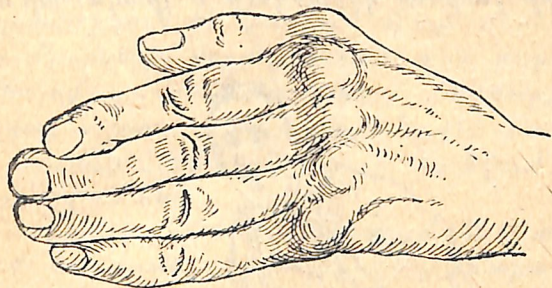
Ռեվմատիզմով հիվանդանալու ժամանակ,
յերեխաների մոտ ավելի հաճախ, քան մե-
ծերի մոտ, կաշվի տակ առաջանում են այս-
պես կոչված «ռեվմատիզմային հանգուցիկ-
ներ», վորոնք ուրիշ հիվանդությունների
ժամանակ չեն դիտվում: Յերբ ռեվմատիզմն
սկսվում ե շատ վաղ հասակում, ապա հի-
վանդության ընթացքը բավական անբարե-
հաջող ե լինում: յերբեմն նա շատ արագ
ու ծանր ե ընթանում և կարող ե 3 — 8
շաբաթվա ընթացքում մահով վերջանալ:

Այս հիվանդությունը յերբեմն սկսում է սուր ռեվմատիզմի բռնկումից հետո. այս դեպքում սուր ռեվմատիզմը փոխվում է խրոնիկականի և ժամանակ առ ժամանակ մի քիչ սուր կերպարանք է ընդունում: Խրոնիկական ռեվմատիզմը շատ անգամ սկսում է աննկատելի կերպով, աստիճանաբար և ունենում է դանդաղ, բայց շատ տեղական ընթացք:

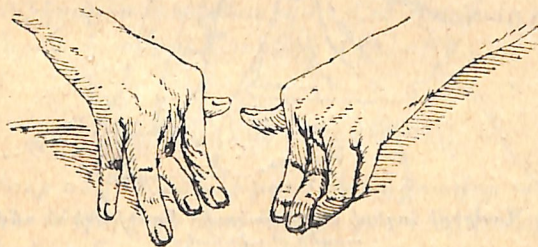
Հիշատակված հիվանդության առաջին նշաններն են հոդերի ցավերը, յերբ նրանց կաշում ենք կամ շարժում, և նույնպես նրանց ծանրաբարձունությունը: Այս ծանրաշարժունությունն առանձնապես զգալ է տալիս իրեն այն դեպքում, յերբ դրանից առաջ մի առժամանակ հոգն անշարժ երթողնված: Դրա համար ծանրաշարժունությունն ավելի ուժեղ կերպով է արտահայտվում առավոտները, գիշերային հանգստից հետո: Այս ցավերը յերբեմն այրող բնույթ են կրում:

Յերբ խրոնիկական ռեվմատիզմը հասնում է իր զարգացմանը, այն ժամանակ յերեվան են գալիս նաև ուրիշ նշաններ, ինչպես հոդերի ձթթոց և կրճտոց, վորը շոշափելիս

դժացվում է, յերբեմն ել հեռվից լսվում: Այնուհետև նկատվում է հոդերի ուռչումը և

Նկ. 2. Բաղմամյոս ռեվմատիզմով հիվանդի դաստակն ու մատները:

Նկ 3. Ձեռքերի ալլանդակումը խրոնիկական ռեվմատիզմի ժամանակ:

վերջապես նրանց ձևափոխումը, վոր հաճախ ալլանդակություն սուր աստիճանի յե հասնում:

Դրա հետ միասին, քանի գնում՝ ավելի և ավելի յե պակասում հողի շարժունությունը, վորը յերբեմն վերածվում է լիակատար ան-

Նկ 4. Վտոքերի հողերի այլանդակումը խրոնիկական ռեվմատիզմի ժամանակ:

շարժունության: Խրոնիկական ռեվմատիզմի ժամանակ կարող են հիվանդանալ հողի վոչ միայն փափուկ մասերը, այլ և կոճիկն ու վոսկրը:

Խրոնիկական ռեվմատիզմի ժամանակ, բացի հողերից, մարմնի մյուս որգանները համարյա բոլորովին չեն հիվանդանում: Բացառություն են կազմում միայն մերձավոր մկանները, վորոնք հաճախ շատ բարականալով՝ դառնում են անզոր, հետևաբար և նվազ աշխատունակ: Նրանք, ինչպես ասում են, ասեռձիլվում են, այսինքն հյուժվում — քայքայվում են:

Ներքին որգանները սովորաբար չեն փասվում: Չափազանց քիչ են լինում սրտի արտոնները, այն ել խրոնիկական ռեվմատիզմի այն դեպքերում միայն, վորոնք զարգացել են ռեվմատիզմի սուր կամ իսկական տեսակից: Խրոնիկական ռեվմատիզմը մեծ մասամբ ընթանում է առանց տենդի (ջերմի):

ՌԵՎՄԱՏԻԶՄԻ ԲՈՒԺՈՒՄԸ

Սուր ռեվմատիզմի բուժման գլխավոր պայմանն է՝ վորքան կարելի յե շուտ հիվանդին հիվանդանոց տեղավորել:

Հիվանդության ամբողջ ընթացքում հիվանդն անպատճառ պետք է անկողին պառկի: Եղ անրաժեշտ է վոչ միայն ջերմաստիճանը բարձր լինելու պատճառով, այլև այն

դեպքում, յերբ վնասված են ներքին որգան-
ները, մանավանդ սիրտը: Ժամանակից առաջ,
առանց բժշկի թուլյութիւթյան անկողնից
վերկենալու պատճառով՝ կարող ե հիվան-
դությունը նորից բռնկվել, կամ վոչ ցան-
կալի վորհե բարդություն առաջանալ:

Վորովհետեւ ռեվմատիզմով հիվանդները
չափազանց զգայունակ են ցրտի հանդեպ,
այլ և նկատի ունենալով, վոր նրանք հա-
ճախ խիստ շատ են բրտնում, անհրաժեշտ
է նրանց պահպանել միջանցուկ փամփեթից:
Հիվանդները պետք է հագնված կամ ծածկ-
ված լինեն տաք շորերով, բայց վոչ ծանր:
Անհրաժեշտ է անպատճառ ուշադիր խնամք
տանել հիվանդի բերանին (վողողում, ատամ-
ների մաքրումը), կաշվին (որինակ՝ հո-
տավետ քացախով կամ տաք ջրով մարմի-
նը սրբել) և շուտ-շուտ ձերմակեղենը փո-
խել:

Դեղերով բուժումը կատարվում է բժշկի
ձեռներով և կախված է հիվանդի ընդհանուր
կացությունից: Ոգուտ են տալիս սալիցիլի
պրեպարատներ, յեթե տրվում են մեծ
քանակությամբ: Սալիցիլի պրեպարատները
յերբեմն վատ են ազդում հիվանդների վրա.
այդ դեղն առաջացնում է ականջների դժոց,

զլխապտուլտ, սրտախառնուք, այս դեպքում
բժշկը փոխում է դեղը և փոխարենը համա-
պատասխան ուրիշ դեղեր է տալիս: Շատ
կարեւոր է բժշկությունն սկսել հիվանդու-
թյան հենց սկզբից և քիչ-շատ տեւական
անել այն: Այն ընդհանրացած կարծիքը, թե
սալիցիլը վատ է ազդում սրտի վրա, ճիշտ
չէ: Զրաբուժությունը և մանավանդ ցեխա-
բուժությունը թուլատրելի յեն այն դեպ-
քում, յեթե բոլորովին և տեւական կերպով
խաղաղվել են հիվանդի այնպիսի հիվանդա-
զին յերեվութներն, ինչպես են՝ տաբու-
թյան բարձրանալը, սրտի անհանգիստ լի-
նելը և այլն:

Խրոնիկական ռեվմատիզմը բուժելիս՝ գըլ-
խավոր ուշադրությունն անհրաժեշտ է դարձ-
նել հիգիենական (առողջապահական) ընդհա-
նուր միջոցառումներին վրա. բնակարանը
պետք է տաք լինի և չոր. յերբեմն ցանկալի
յէ նույնիսկ բնակության վայրը և կլիման
փոխել. հիվանդները պետք է տաք հագնվեն,
բայց միևնույն ժամանակ հարկավոր չէ բըն-
քուշության սովորեցնել, ինչպես այդ հա-
ճախ պատահում է. յերբեմն հանձնարարվում
է հետեւել բժշկի կողմից սահմանված հատուկ
անդին: Անհրաժեշտ է հետեւել կաշվի

հիդրենային. շատ ոգտակար են ֆիզիկու-
տուրայի վորոշ տեսակները:

Բազմատեսակ են գեղային բուժամիջոց-
ները, սակայն նրանց գործադրումը կախված
է հիվանդացման պատճառներից:

Մեծ նշանակութիւն ունի տեղային,
այսինքն ուղղակի հոգերի բուժումը, վոր
կայանում է գլխավորապէս տաքի, ելեկ-
տրականութեան, մասսաժի և այլնի կիրառ-
ման մէջ:

Սրտնիկական ռեվմատիզմի բուժման գոր-
ծում անագին դեր է խաղում բնութեան
ուժերի՝ ճանապարհի ջրերի, ցելսերի, լույսի
յեւ պլանի ոգտագործումը: Բարեհաջող ներ-
գործութիւն են անում հասարակ տաք վան-
նաները, սոճու եքստրակտի (հյութի) վան-
նաները, աղի վաննաները. այս բոլոր վան-
նաներն ել կարող են պատրաստվել յուրա-
քանչյուր տան մէջ: Լավ են ազդում ավագի
վաննաները՝ թէ ընդհանուր և թէ տեղային՝
ձեռքերի և վոտքերի համար:

Սրտնիկական ռեվմատիզմի բուժումը լայն
ծավալ է ստացել ցելսային և ծծմբային
կուրորտներում: Հանձնարարվում է վաննա-
յով և ցելսով բժշկվել Յեսենտուկում, Ժելեզ-
նովոդսկում, Սլավյանսկում, Լիպեցկում և

Ստարայա Ռուսսայում, ցելսով բժշկվել —
Յեվպատորիայում, Մաքիում, Ուդեսայում,
Բերդյանսկում. ծծմբի վաննաներով բժշկ-
վել — Պյատիգորսկում, Գորյաչեվոդսկում,
Մացեստայում, Սերնովոդսկում, Յեսկում:
Ծծմբի աղբյուրներ շատ կան Վրաստանում,
Դաղաստանում: Վերջին ժամանակներն
ուշադրութիւն է գրավել վրացական Յիսալ-
տուքո կուրորտը:

Միայն հիվանդութեան ընթացքում չէ, վոր
ռեվմատիզմով հիվանդը կարիք ունի մեծ
ուշադրութեան: Զաւիագանց կարեւոր է այս-
պիսի հիվանդի ապրելակերպը և՛ այն ժա-
մանակ, յերբ հիվանդութեան բռնկումներն ու
սրութիւնն անցել են, և նա ըստ յերեւոյ-
թին բոլորովին առողջ է: Հիմնական խնդիրն
է՝ ամեն կերպ ամրացնել ուղեւորութիւնը,
սովորեցնել ջերմաստիճանի այլեայլ
տատանումներին, կանոնավոր կյանք վարել,
հրաժարվել ամեն տեսակ ափելոյդ բաներից
(ալկոհոլ և այլն): Անհրաժեշտ է խուսափել
քրտինք պաղեցնելուց, մանավանդ սաստիկ
ֆիզիկական լարվածութիւնից հետո (որի-
նակ՝ քրտնած վիճակում ցրտում կամ քամու
տակ չմնալ), անրաժեշտ է խուսափել մտա-
վոր և ֆիզիկական սաստիկ հոգնածութիւն-

նից: Այնուհետև անհրաժեշտ է անցնել դա-
նագան որդանների խրոնիկական հիվանդու-
թյունները բուժմանը, թեկուզ այդ հիվան-
դություններն առանձին անհանգստություն
չպատճառեյին ռեվմատիզմով հիվանդին: Այս-
տեղ խոսքը փչացած ատամների, նշագեղձերի
և այլնի բուժման մասին է: Չափազանց
կարեւոր է զգուշ լինել՝ գրիպով, անգինա-
յով և այլն չհիվանդանալու համար: Մեկ
խոսքով՝ ռեվմատիզմ ունեցողը պետք է ուշի-
ուշով հետեւի անձնական հիգիենայի բոլոր
կանոններին, վորպեսզի հիվանդությունը
չվերսկսվի կամ համեմայն դեպս ավելի ուշ-
ուշ սուր կերպարանք ստանա:

ՌԵՎՄԱՏԻԶՄԻ ՏԱՐԱԾՈՒՄԸ

Ռեվմատիզմի հիվանդությունները շատ
մեծ և համատարած ծավալ են ստացել հա-
մարյա ամբողջ աշխարհում: Նրանք հայտնի
յեն կլիմայական ամենատարբեր պայմաններ
ունեցող բոլոր յերկրներում: Սակայն ռեվ-
մատիզմն ամենից շատ յերեւման է գալիս
այն մարզերում, վորոնք բարեխառն և խոնավ
կլիմա ունեն. արեւմադարձային յերկրներում

և բեւեռային լայնություններում նա քիչ է
պատահում:

Բեռլինի հիվանդանոցային դրամարկըրի
1925 թվի տվյալներից յերեւում է, վոր
Բեռլինի բանվոր բնակչության մեջ, նրանց
սեռից անկախ, սուր հոդային և մկանային
ռեվմատիզմի հիվանդությունները կազմում
են ընդհանուր հիվանդացումների համարյա
մեկ տասներորդ մասը. թեև այս թիվը շատ
մեծ է, բայց և այնպես նա լիովին չի համա-
պատասխանում իսկությանը, վորովհետև
Գերմանիայում գոյություն ունեցող կար-
գերի համաձայն ապահովագրական թոշակ-
ների վճարումներն սկսվում են 4-րդ որից,
իսկ նման պայմաններում հիվանդության
բազմաթիվ դեպքեր, յերբ աշխատունակու-
թյունը կորցնելը տեւական բնույթ չունի,
իսպառ դուրս են մնում հաշվաքից:

Բացի սրանից, այս բանին նպաստում են
նաև ապահովագրական թոշակի շատ ցածր
դրույքները, վորոնք բնորոշում են սոցիա-
լական ապահովագրության կապիտալիստա-
կան սիստեմը և ստիպում են բանվորներին
շարունակել իրենց աշխատանքը, մինչև իս-
պառ հալից ընկնեն:

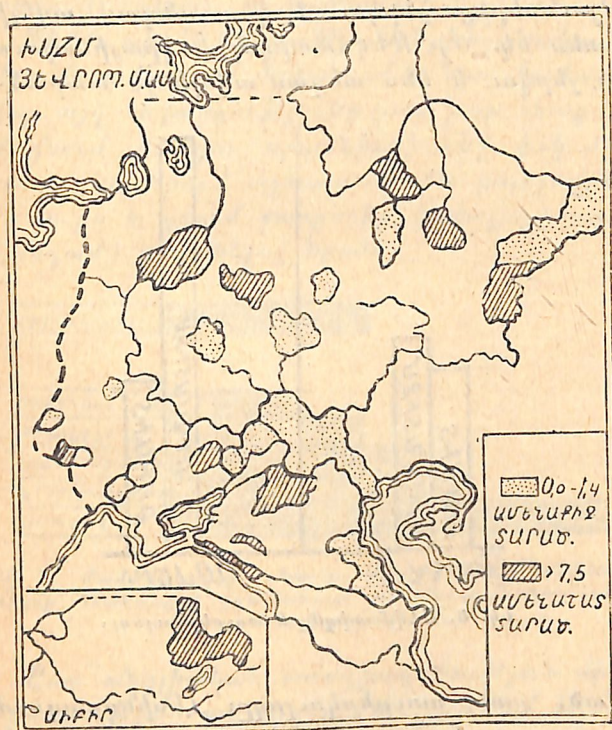
Մյուս յերկրների մասին մեր ունեցած

տեղեկություններն ել վկայում են, վոր ռեվ-
մատիզմի հիվանդությունները շատ են տա-
րածված:

Ինչքան ե տարածված ռեվմատիզմը մեզ
մոտ, ԽՍՀՄ-ում:

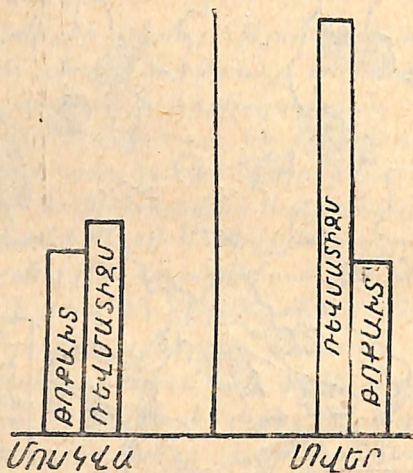
Ռեվմատիզմի հիվանդությունների աշխար-
հագրական դասավորությունը ԽՍՀՄ-ում հե-
տևյալ պատկերն ե ներկայացնում: Նրանք
ամենից քիչ պատահում են Միուլթյան մի-
ջին գոտուն պատկանած վայրերում, Միջին
և ստորին Պոլոլժյեյում, Ուկրաինայի մեծ
մեծ մասում և Ազով-Սևծովյան յերկրամասի
տափաստանային ուսյոններում: Ռեվմատիզ-
մով ավելի շատ են հիվանդանում մեր հայ-
րենիքի հյուսիս-արևելյան մասում, Ուրա-
լում, Բերոուսիայում, Սև ծովի առափնյա
վայրերում և Կովկասի լեռնոտ տեղերում:
Հարակցված քարտեզը պատկերացնում ե
ռեվմատիզմի տարածումը ԽՍՀՄ-ում (տես
նկ. 5):

ԽՍՀՄ-ի մի շարք քաղաքներում և գյու-
ղերում, ռեվմատիզմը լա՜յն ծավալ ե ստացել:
Որինակ, ըստ 1925 թվի տվյալների, այդ
հիվանդությունների թիվը Մոսկվայում նույն
իսկ տուրերկուղային (բարկացավի) հի-
վանդություններից ել մի քիչ ավելի յեր,

Նկ. 5. Ռեվմատիզմի աշխարհագրական տարածումը
ԽՍՀՄ-ում:

խակ Տվերում տուրերկուլոգային հիվանդու-
թյուններից յերկու և կես անգամ ավելի
(տես նկ. 6): Ռեվմատիզմը Ուկրայինայում
եյ յերկու և կես անգամ ավելի յե տարած-

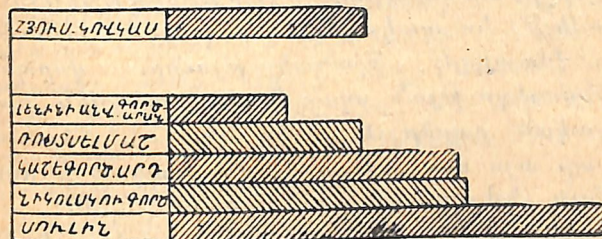

Նկ. 6. Ռեվմատիզմը և տուրերկուլոգը

ված, քան տուրերկուլոգը: Լենինգրադում
բոլոր ապահովագրվածների վոչ պակաս քան
 $3\frac{1}{2}$ տոկոսը հիվանդ են ռեվմատիզմով և
միաժամանակ կորցրել են իրենց աշխատու-
նակութունը: Դոնբասում սուր հոդային ռեվ-

մատիզմ ունեցող ստորերկրյա բանվորների
թիվը 3 տոկոսի յե հասնում և այլն:

Ռեվմատիկ հիվանդությունների նշանակու-
թյունն ավելի ևս մեծանում ե նրա համար,
վոր այդ հիվանդությունը շատ խոր հետք ե
թողնում մարդու որգանիզմի մեջ, իսկ մի
շարք դեպքերում աշխատավորին բոլորովին
եյ դուրս ե գցում շարքերից, ինվալիդ (հաշ-
մանդամ) դարձնելով նրան:

Նկ. 7. Ժամանակավոր անաշխատունակություն ռեվմա-
տիզմի հետևանքով (ընդհանուր անաշխատունակության
տոկոսային հարաբերություն):

Ըստ անդլիական առողջապահության մի-
նիստրության տվյալների, Անգլիայում 1922
թվին յուրաքանչյուր 6 ինվալիդից մեկը
ռեվմատիզմի հետևանքով եր ինվալիդ դար-
ձել: Շվեդիայում, 1918 թ. տվյալներով, ին-
վալիդության պատճառներից 20 տոկոսը

խրոնիկական ռեվմատիզմն եւ Դանիայում ինվալիդությունն՝ իբրեւ ռեվմատիզմի հետեւանք՝ կազմում ե 14 տոկոս, և այլն:

Մեզանում, ԽՍՀՄ-ում, ըստ 1925 թվի տվյալների, ռեվմատիզմի հետևանքով ինվալիդները կազմում եյին ինվալիդների ընդհանուր թվի 5 տոկոսը, այսինքն՝ մենք ունեցել ենք շատ ավելի փոքր ցուցանիշներ, քան թե կապիտալիստական յերկրներում: Վերջին տասնամյակում այս թվերը ԽՍՀՄ-ում ավելի ևս պակասել են, բայց և այնպես ռեվմատիզմի նշանակությունը, վորպես ինվալիդության պատճառի, տակավին բավական բարձր ե (տես նկ. 7), հետևաբար այս ուղղությամբ մենք պետք ե հսկողութեամբ մենք պետք ե հսկողութեամբ մենք պետք ե հսկողութեամբ:

Անհրաժեշտ ե շոշափել նաև ռեվմատիզմի հետևանքով տեղի ունեցած մահացությունների հարցը: Այստեղ մի ավելորդ անգամ ևս կհամոզվենք, թե վորքան լուրջ և հասարակական կարևորություն ունեցող հիվանդություն ե այդ:

Այսպես, Ամերիկայի և Անգլիայի տվյալներով, սուր ռեվմատիզմի բռնկումների հետևանքով առաջացած մահացությունը նույն հիվանդությամբ բռնված հիվանդների ընդ-

հանուր թվի կես տոկոսն ե կազմում: Ուրիշ խոսքերով, սուր ռեվմատիզմով հիվանդ 200 հոգուց 3-ը մահանում են:

Սակայն բացի սրանից, ռեվմատիզմի հետևանքով մահանալու դեպքերի հաշվարկն անելիս, մենք պետք ե ուշադրութեան առնենք նաև սրտի հիվանդությունների առաջացությունը: Սրտի հիվանդությունների առաջացությունը, մահացությունը, վորի անգին մեծամասնությունը ռեվմատիզմային հիվանդության հետևանքն ե հանդիսանում: Մոտավորապես ութը հոգուց մեկը մեռնում ե սրտի հիվանդությունից, իսկ այս ութ հոգուց չորսը — ռեվմատիզմային ձագուռ ունեցող սրտի հիվանդությունից:

Այսպիսով, ռեվմատիզմն իր ամբողջ ծավալով հանդիսանում ե իսկական մի պատուհաս և լուրջ սպառնալիք ե ներկայացնում ժողովրդական առողջության համար:

ՌԵՎՄԱՏԻԶՄՈՎ ՀԻՎԱՆԴԱՆԱԼՈՒՑ ԱՌԱՋԱՑԱԾ
ԺՈՂՈՎՐԴԱՆՏԵՍԱԿԱՆ ՎՆԱՍԸ

Ռեվմատիզմով հիվանդանալու, ռեվմատիզմի հետևանքով ինվալիդ դառնալու և մահանալու վերաբերյալ այս բոլոր տվյալ-

ներն արժանի յեն լուրջ ուշադրության: Բայց նրանք ավելի մեծ նշանակութիւն են ստանում այն ժամանակ, յերբ հաշվի առնենք այն ահագին փաստը, վոր ռեվմատիզմային հիվանդութիւնները հասցնում են յերկրի ժողովրդական տնտեսութիւնը:

Այս փաստը կազմում են հետևյալ մոմենտները.

1) ռեվմատիզմով հիվանդանալու հետևանքով մեծ քանակութեամբ գործալքումներ և ժամանակավոր անաշխատունակութեան համար նպաստների վճարման ծախսեր.

2) պրոդուկցիայի թերարտադրում հիվանդութեան հետևանքով.

3) հիվանդացած բանվորին, կոխոզներին կամ ծառայողին բուժական ամեն տեսակ ոգնութիւն (ամբուլատորային, հիվանդանոցային, սանիտարա-կուրորտային) ցույց տալու ծախսեր.

4) ինվալիդ ռեվմատիկներին կենսաթոշակ հատուցանելու ծախսեր.

5) ժողովրդական տնտեսութեան յեկամուտի կորուստները՝ ինվալիդների թերաշխատած տարիների պատճառով գոյացած:

Իբրև առանձին մի որինակ, կարելի յեմատնանշել, վոր 1932 թվին Հյուսիս.Կով-

կասյան (ներա այն ժամանակվա սահմաններում) յերկրամասը ռեվմատիզմային հիվանդութիւնների հետևանքով ժամանակավոր անաշխատունակութեան 12 հազար բանվորական որվա կորուստ ե ունեցել:

Ինչ վերաբերում և ռեվմատիկ հիվանդների բուժման համար յեղած ծախսերին, ապա այստեղ բավական ե նշել բուժական միայն մեկ տեսակ, այսինքն՝ սանիտարա-կուրորտային ոգնութեան արժեքը: 1925 թվին ՌՍՖՍՀ-ի կուրորտներում 28 հազար հոգուց ավելի ռեվմատիզմով հիվանդներ կային. դրանց բժշկութիւնը նստել ե մոտ 6 միլիոն ռուբլի, իսկ 1932 թվին այդ գումարը հասել ե համարյա 50 միլիոնի: Բացի դրանից, ռեվմատիզմով հիվանդներն են, վոր ամենքից շատ են հաճախում մեր քաղաքային երկտրա-ջրա. և ցէխաբուժարանները, վորոնցից ոգտվելը բավական թանգ ե նրստում:

Ահագին գումարներ են ծախսվում նաև ինվալիդ-ռեվմատիկների պահպանութեան համար: ԽՍՀՄ-ում տարեկան 700 հազար ռուբլուց ավելի յե ծախսվում ռեվմատիզմի հետևանքով ինվալիդ դարձածներին կենսաթոշակ վճարելու համար: Յեթե հաշվելու լի-

ներք, վոր ինվալիդի կենսաթոշակով պահ-
վելու տնողությունը կազմում է 10 տարի,
ապա պարզ կլինի, թե վորպիսի բեռն են
ինվալիդ-ռեվմատիկները պետության համար:

ՌԵՎՄԱՏԻԶՄԻ ԴԵՄ ՊԱՅՔԱՐԸ

ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐ

Ռեվմատիզմի դեմ պայքարի անհրաժեշ-
տությունն ըմբռնել է ամբողջ աշխարհը: Այդ
պայքարը պայմանավորվում է նրանով, վոր
ռեվմատիզմը՝

1) չափազանց շատ տարածված հիվան-
դություն է, վորով հիվանդանում են յերկու
սեռի ամեն հասակի անձինք, բայց ամենից
ավելի սաստիկ կերպով՝ 15 — 45 տարեկան
հասակի մարդիկ:

2) պատճառում է աշխատունակության
ավելի յերկարատև կտրուտ և համարյա յեր-
բեք չի սահմանափակվում հիվանդության
բռնկումով կամ սուր կերպարանք ստանա-
լով:

3) շատ ծանր ընթացք է ունենում ման-
կական վաղ հասակում և մեծ մասամբ հի-
վանդության հետքեր է թողնում ամբողջ
կյանքում:

4) սերտորեն կապված է սոցիալ-պրոֆե-
սիոնալ պայմանների հետ:

Սկսած 1926 թվից, մի շարք յերկրներում
կազմակերպվեցին ռեվմատիզմի դեմ պայ-
քարելու հատուկ կոմիտեներ: Կազմված է
միջազգային հակառեվմատիկ միություն:
Սրևմոյան Յեվրոպայի և Ամերիկայի մի
շարք պետութայններում առանձին անհատ-
ներ և խմբեր առավել կտմ նվազ աշխա-
տանք են տանում ռեվմատիզմի հիվանդու-
թյունների թիվը պակասեցնելու համար:
Բայց այս աշխատանքը միայն կիսամիջոց է:
Յեվ լիովին հասկանալի չէ. կապիտալիստա-
կան իրակարգի պայմաններում ռեվմատիզմը
հանդիսանում է սոցիալական մի հիվանդու-
թյուն, վորը հարվածում է գլխավորապես
շահագործվող աշխատավոր մասսաներին,
մասսաներ, վորոնք նյութական զարրուրելի
կարիքի մեջ են ապրում: Այնտեղ այս հի-
վանդությունը վոչնչանալ կարող է միայն
այն ժամանակ, յերբ վոչնչացած կլինի ինքը
կապիտալիզմը, այսինքն՝ այն արմատները,
վորոնցից ծնվում է նա:

Բացի այն, ինչ վոր միանգամայն անկա-
րելի չէ անել կապիտալիստական տնտեսու-
թյան պայմաններում, անպայմանորեն ու

մեծ հաջողությամբ հնարավոր ե անել Խորհուրդների յերկրներում: Միայն մեր Միության մեջ ե, վոր պրոլետարիատը՝ իրակա-նացնելով իր դիկտատուրան՝ լիիրավ տեր ե հանդիսանում. միայն մեզ մոտ ե, վոր աշխատավոր մասսաներն ակտիվ մասնակցություն ունեն յերկրի կյանքի բոլոր ճյուղերի կազմակերպության մեջ, մասնավորապես նաև առողջապահության գործում: Միայն այդ ե պատճառը, վոր մեզ մոտ լիովին ապահոված ե մասսայական հիվանդությունների վերացման համար գործադրվող միջոցառումների հաջողությունը, այն հիվանդությունների, վորոնք մեզ ժառանգություն են մնացել ցարիզմից, նախկին բուրժուական հասարակությունից: Առաջին հնգամյակի ընթացքում աննախընթաց աճ են ունեցել մեր Միության աշխատավոր մասսաների համար բացված առողջապահական հիմնարկները: Քաղաքներում ե արդյունաբերական կենտրոններում հիվանդանոցային մահճակների (կոյկաների) քանակն ավելացել ե 146 տոկոսով, իսկ գյուղերում — 188 տոկոսով. սանատորիաների մահճակների թիվն ավելացել ե մի քանի անգամ: 1932 թվին բոլոր կուրորտներում բանվոր-

ները կազմում եյին բոլոր այնտեղ բժշկվողների 65 տոկոսը, իսկ հետագա տարիներում այդ տոկոսն ավելի ես մեծացավ:

Առողջապահական բոլոր միջոցառումների, ինչպես ե բանվորական նոր բնակարանների շինարարության, գործարանների ու հանքահորերի վերակառուցման, հասարակական անդառության բարելավման, մեր Միության աշխատավորների նյութական կենցաղային բարեկեցության նշանավոր վերելքի հետևանքով ե, վերջապես, դեպի յուրաքանչյուր առանձին հիվանդը ցուցաբերված ուշադիր ու հոգատար վերաբերմունքի հետևանքով, — մենք ունեցել ենք մեծ նվաճումներ այն պայքարում, վոր տարվում ե թե՛ ընդհանուր հիվանդացումների ե թե՛ հիվանդությունների առանձին տեսակների իջեցման համար:

Ժամանակավոր անաշխատունակության մասին յեղած տվյալները, վորոնք վերաբերում են 100 հոգի յերկու սեռի ապահովադրվածներին (Ուկրայինա) ըստ ամեն տեսակի հիվանդությունների, ցույց են տալիս, վոր 1926 թվին հայթայթող արդյունաբերության յուրաքանչյուր 100 հոգուն հիվանդության մոտավորապես 140 դեպք եր լինում, իսկ

1932 թվին — ընդամենը մոտ 100 դեպք, այսինքն 30 տոկոս պակաս, իսկ անաշխատունակ որերի թիվը իջել է 14 տոկոսով: Մշակող արդյունաբերություն մեջ անաշխատունակ որերի թիվը պակասել է 25 տոկոսով: Այս թվերն ամենահամոզիչ կերպով խոսում են այն մասին, վոր մեր արդյունաբերական բանվորների միջև զգալի չափով պակասել են ընդհանուր հիվանդությունները: Այս տարիներում զգալի չափով պակասել են նաև ռեվմատիզմի հիվանդացումները:

Տարիներ	Հայթայթող արդյունաբերություն		Մշակող արդյունաբերություն	
	Ընդհ. հիվանդացումներ	Ռեվմատիզմի հիվանդացումներ	Ընդհանուր հիվանդացումներ	Ռեվմատիզմի հիվանդացումներ
1926	100	100	100	100
1927 . .	104	1 5	96	100
1928 . .	110	116	95	102
1929 . .	123	112	99	100
1930 . .	110	89	86	84
1931 . . .	85	88	82	80
1932 . .	86	103	75	77

Բայց և այնպես ռեվմատիզմի հիվանդությունը մեզ մոտ դեռ շատ տարածված է, հետևաբար և նրա դեմ պայքարը պետք է տարվի յերկու ճակատում և զանազան ուղղությամբ: Հիվանդացումների դեմ պայքարի լավագույն միջոցը նրանց կանխումն է: Այս տեսակետից շատ կարևոր է վերացնել այն բոլոր վնասակար պայմանները, վորոնք կարող են նպաստել հիվանդություն առաջանալուն ու նրա զարգացմանը, ուրիշ խոսքով՝ պետք է ծավալել որիննաչափ ջանք աշխատանքի պայմանները և արտադրական պրոցեսը յերբեմն կարող են բարեհաջող լինել ռեվմատիզմով հիվանդանալու:

Այսպես, որիննակ, շատ կարևոր են ռեվմատիզմի դեմ պայքարի այն միջոցառումները, վորոնք տարվում են հանքագործ բանվորների միջև: Այստեղ առաջնակարգ դեր են խաղում:

ա) միջանցուկ քամիների և ողի ջերմաստիճանի շեշտակի փոփոխումների վերացումը կամ քչացումը աշխատանքի վայրում,

բանվորական, ինչպես և ոժանդակ շենքերում.

բ) Թացության և խոնավության իսպառկամ գեթ մասնակի վերացումը նույն տեղերից, այդ կարելի չե ձեռք բերել այնպիսի միջոցառումներով, վորոնք արգելք են հանդիսանում հանքահորերի մեջ ջրերի ներս թափանցումը, կամ արգեն ներս հոսած ջրերն աշխատանքի վայրերից հեռացվում են.

գ) բանվորի բեռնաթափումն այնպիսի աշխատանքից, վորը ֆիզիկական մեծ լարում է պահանջում. դրա համար արտադրական ամենաժանր պրոցեսները մեքենայացման յենթարկել:

Հեղափոխության տարիների ընթացքում արտադրության մեքենայացումը հանքահորերում ահագին աճ է ունեցել, համարյա 90 տոկոսով ընդգրկելով ածխի և հանքաքարի հանույթը (փոխանակ 3 տոկոսի, վոր մինչև Հոկտեմբերյան հեղափոխությունն էր): Հանքահորերի մեքենայացումը յերկրորդ հնգամյակում հասնելու յե ավելի ևս բարձր աստիճանի (կոմբայնների կիրառումը) և այլն): Հսկայական նշանակություն ունի ստորերկրյա բանվորների աշխատանքի առող-

ջացման համար 6 ժամյա բանվորական որը, վոր սահմանված է նրանց համար:

Ռեվմատիզմով հիվանդացումների դեմ հանքագործների միջև տարածվող պայքարում պակաս կարևոր դեր չեն խաղում նաև ոտորեկյա «սպասարանները», վորոնք կառուցվել են հանքահորերում: Այս «սպասարանները» տաքացված են և վերելքի սպասող բանվորին հնարավորություն են տալիս գերծմնալու հանքահորի միջանցուկ քամիներից ու ցրտից: Առողջապահական միջոցառումների կարգում խոշոր տեղ են բռնում հանքահորերում շինված կոմբինատները, վորոնք անմիջական կապ ունեն շախտի հետ. բանվորն այնտեղ փոխում է հագուստը, լվացման ու թարմացման դուշ է ընդունում և կարող է հանգստանալ տուն գնալուց առաջ: Վերջապես, ռեվմատիզմի կանխման տեսակետից շատ մեծ նշանակություն ունի նաև այն, վոր բանվորներին տրվում է արտադրական հագուստ և վոտնաման սահմանված նորմաների համաձայն:

Արտադրական պայմանների նույնպիսի սոցիալիստական վերակառուցում է կատարվում մեր արդյունաբերությունն նաև այլ ձյուղերում: Ռեվմատիզմի կանխման համար

շատ բան ե արված ԽՍՀՄ-ում մեքենաշինարարութեան մեջ և տրանսպորտում:

Գյուղատնտեսութեան սոցիալիստական վերակառուցումը և այն հանգամանքը, վոր գյուղատնտեսական աշխատանքը դառնում է ինդուստրիալ (արդյունաբերական) աշխատանքի մի այլ տեսակը, հավաստիացնում են, վոր ռեվոլյուցիոն հիվանդացումների մեծ թիվը գյուղացիական բնակչութեան միջև ևս մոտիկ ապագայում կիջնի:

Ամենամոտ տարիներում, առողջապահական այսպիսի ծավալուն աշխատանքի շնորհիվ, ապահովապես իսպառ կվերանան ցարական Ռուսաստանի ստեղծած այն բազմաթիվ պատճառները, վորոնք մասսայական հիվանդութեանների և՛ սրանց թվում նաև ռեվոլյուցիոն աղբյուր են ծառայում:

Մյուս ճակատամասը, ուր մենք հաջող պայքար ենք մղում ռեվոլյուցիոն մեծ, — դա աշխատավորների կենցաղի հիմնական առողջացումն է: Այստեղ, առաջին հերթին, նկատի պետք է ունենալ բնակարանային պայմանները: Կուսակցութեան 17-րդ համագումարում արած իր զեկուցման մեջ ընկեր Ստալինը այս առթիվ ասաց. «Բուրժուական յերկրների բոլոր քաղաքների անխուսափելի

հատկանիշն են հանդիսանում խուլ վորջերը, քաղաքի ծայրամասերում գտնվող այսպես կոչված բանվորական թաղերը, վորոնք ներկայացնում են մութ, խոնավ, մեծ մասամբ նկուղային, կիսաքանդ շենքերի կույտեր, վորտեղ սովորաբար պատսպարվում են չունևոր մարդիկ, վխտալով կեղտի մեջ և իրենց բախտն անիծելով: Հեղափոխութեանը ԽՍՀՄ-ում առաջ բերեց մի դրութեան, վոր այդ վորջերը մեզ մոտ անհետացան: Նրանք վտարիւնված են նոր կառուցված գեղեցիկ և լուսավոր բանվորական թաղերով, ընդ վսրում շատ դեպքերում բանվորական թաղերը մեզ մոտ ավելի գեղեցիկ տեսք ունեն, քան քաղաքի կենտրոնները»:

Դոնբասի հանքագործները կապիտալիստներից ժառանգութեան ստացան «Սորոչկան» (շնաբնիկ), իր սոսկալի, ճիշտ-վոր շնաբույն բնակարաններով: Հոկտեմբերյան հեղափոխութեանը հաջորդող տարիներում, բնակարանային հոյակապ շինարարութեանը վերացրեց այս աղբանոցներն ու վորջերը: Ներկայումս Դոնբասում և Կրիվորոժյեյում հանքահորերի բանվորները համարյա ամենուրեք ունեն չոր և տաք բնակարաններ, վորոնք կառուցված են կուլտուրական գե-

ղատեսիլ, կանաչագարդ բանվորական գյուղակներում և պարտեզ քաղաքներում:

Մոսկվայի բուժական հիմնարկների տրվյալներով, համեմատած նորակառույց թաղերում ռեվմատիզմով հիվանդացողների թիվը զգալի չափով նվազ է, քան թե այն ռալոններում, վորտեղ բնակարանային շինարարությունը թույլ է զարգանում:

Աշխատավորների աշխատանքի և կենցաղի պայմաններն առողջացնելու նպատակով գործ դրված ջանքերի հետ միաժամանակ, մեր կառավարությունը խոշոր գումարներ է ծախսում՝ ռեվմատիզմով հիվանդների բուժման լավագույնն անվեր կազմակերպելու համար: Այս կողմից շատ ցուցանշական է կապիտալիստական վոչ մի յերկրում չտեսնված այն թափը, վոր ցուցաբերվում է՝ ռեվմատիզմով հիվանդին սանիտարա-կուրորտային ոգնություն հասցնելու համար:

1933 թվին կուրորտները և հանգստի տրները մոտ յերկու միլիոն մարդ են ընդունել, վորոնցից համարյա կեսը բուժվել է ձրիապես պետութան, պրոֆմիութան և այլ կազմակերպությունների հաշվով: 1932 թվին կուրորտներում բժշկվել են մոտ 135

հազար հիվանդ ռեվմատիզմի այլ և այլ տեսակի հիվանդություններով:

Դրա հետ միասին, ԽՍՀՄ-ի բոլոր քաղաքներում, ռեվմատիզմով հիվանդների բուժումը տարվում է նաև տեղերում: Մոսկվայում, Լենինգրադում, Ռոստովում և այլ կենտրոններում կան ցեխաբուժարաններ՝ բերովի ցեխով, վորով հաջող կերպով ոգտվում են ռեվմատիզմ ունեցող հիվանդները: Ուշադրության արժանի յե նաև մետաղախարամի (շլակ) ջրերով կատարված բժշկությունը: այդ խարամն ստացվում է մետաղաձուլական գործարաններում, վորպես կողմնակի արտադրանք՝ խարամը հանգցնելիս: Բուժման այս բոլոր յեղանակները, վորոնցով կարող է ոգտվել հիվանդը կուրորտներից դուրս, շատ դեպքերում լիովին փոխարինում է կուրորտային բժշկությանը:

Ռեվմատիզմի դեմ մղվող պայքարում անգլին նշանակութուն ունի նաև առողջ, Ֆիզիկապես լավ զարգացած որգանիզմ, վոր ընտելացած լիներ կլիմայական այլ և այլ փոփոխումներին, յեղանակների աննպաստ փոփոխություններին, վոր լավ տաներ ջերմաստիճանի՝ արտադրական պրոցեսների հետ կապված՝ տատանումները և, վերջապես, ըն-

դունակ լինե՞ր վարակիչ հիվանդութիւննե-
րին դիմադրելու: Բացառիկ դեր են խաղում
այստեղ մարմինը կռիւնքով յետ քիզիկական
մարգագնքներ կտաւելը՝ դեռ մատաղ հասա-
կից սկսած:

Բժշկի խորհրդով պետք է դուռ ընդունել,
մարմինը պաղ ջրով սրբել, ողային վաննա-
ներ անել, լողանալ, լող տալ, թիավարել և
սպորտի այլ և այլ տեսակներով զբաղվել:
Բացառիկ կարևոր միջոցառումն է բնակչու-
թյան, մանավանդ մանուկ սերնդի լայն ներ-
գրավումը ֆիզկուլտուրական պարապմունք-
ների մեջ:

Դրա հետ միասին հարկավոր է հատուկ
ուշադրութիւն ցուցաբերել դեպի այն մարդը,
վոր ռեվմատիզմից առողջացել է և վորին
ուղղում ենք կամ ընդունում ենք այս կամ
այն աշխատանքը տանելու: Նրան հարկավոր
է այնպիսի պայմանների մեջ դնել, վոր նա
յենթարկված չլինի խոնավութեան, միջան-
ցուկ քամիների, թացութեան և այլն, և նրա
հիվանդութիւնը նորից սուր կերպարանք
չստանա: Կարող են պատահել առանձին
դեպքեր, յերբ հարկավոր է լինում բանվո-
րին կամ նոր աշխատանքի դնել, կամ ուրիշ
լուսավոր, չոր և տաք շենք փոխադրել նրան:

ՀԱՍՏԱՐԱԿԱՅՆՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆԸ ՌԵՎ-
ՄԱՏԻԶՄԻ ԴԵՄ ՄՂՎՈՂ ՊԱՅԳԱՐՈՒՄ

Այսպես, ուրեմն, ռեվմատիզմի դեմ պայ-
քարը պահանջում է մեծ գումար, մեծ ենե-
րիա և մեծ նախաձեռնութիւն:

Ռեվմատիզմի դեմ մղվող պայքարում
պետք է ներգրավված լինի մեր ամբողջ
հասարակայնութիւնը, բոլոր բանվորներն ու
կոլխոզական մասսաները: Գործարանում,
ֆաբրիկում, կոլխոզում հարկավոր է մեծ
ուշադրութիւն նվիրել ռեվմատիզմի դեմ
մղվող պայքարի հարցերին: Ուկրաինայում,
Մոսկվայում, Ուրալում և այլն մի շարք
ձեռնարկութիւններում, կազմակերպված են
այսպես կոչված հակառեվմատիզմային բրի-
գադներ, վորոնք բաղկացած են բանվորական
ներկայացուցիչներից և իրենց գործունեյու-
թեամբ հենվում են բանվորական լայն ա-
կիւնի: Այդ բրիգադների խնդիրն է, գլխա-
վորապէս, կազմել և կյանքի մեջ անցկացնել
ռեվմատիզմային սանիտարական միևնույն,
վորն ընդգրկում է մոտավորապէս հետևյալ
հարցերը. հիմնարկութեան նախապատրաս-
տութիւնը ձմեռվա համար, վերացնել ցեխի
անկանոն սարքավորումը, ցուրտը, խոնավու-
թիւնը, միջանցուկ քամիները, չտաքացած

սրահները, ողափսիւիչների անսարքիւ-
թյունը, ապակեպատման թերուլթյունները,
շենքի թաց բաժիններում տախտակամածի
բացակայութիւնը, ինչպես նաև արտփոտնա-
մանի, արտհագուտի հայթայթման հարցերը
և ուրիշ շատ հարցեր, վորոնք աշխատանքի
բնուլթից են կախված:

Հակառեկմատիզմային բրիգադն ոգնում ե
հայտնաբերելու և ապա հաշվառքն անելու
գործարանի բոլոր ռեկմատիզմով հիվանդ-
ներին, մասնակցում ե այն պայմանագրերը
կազմելուն, վորոնք կնքվում են արտադրու-
թյան վարչութիւն և առողջապահական որ-
գանների միջև՝ աշխատանքի պայմաններն
առողջացնելու համար, և ապահովում ե ռեկ-
մատիզմի դեմ պայքարի համար գործադրված
միջոցառումների կատարման վերահսկողու-
թյունը:

Յուրաքանչյուր աշխատավոր պետք ե
հիշի, վոր հիվանդությունը կանխելն ավելի
հեշտ ե, քան քե հիվանդությունը բուժելը:
Այս կանոնը վերաբերում ե նաև ռեկմա-
տիզմին:

Այն բոլորից, ինչ վոր մենք վերելում
առացինք ռեկմատիզմի մասին, կարելի յե
այն յեզրակացութիւն գալ, վոր ռեկմատիզ-

մով հիվանդանալուց նախապահպանվելու հա-
հար անհրաժեշտ ե.

2գուշ լինել մարմինը հանկարծ պաղեց-
նելուց (կիսամերկ դուրս չգալ տաք ցելից,
բաղնիքից և այլն):

Նոնավ և ցուրտ յեղանակին առանց վոտ-
նամանի չքայլել:

Թրջված հագուստն անմիջապես հանել,
չորացնել. թաց հագուստով աշխատանքի
չանցնել:

Դաշտային աշխատանքների ժամանակ,
առանց փովածքի, գետնի վրա չքնել:

Հետեվել, վոր աշխատանքի շենքերում և
բնակարաններում ողը կանոնավոր կերպով
մաքրվի, խուսափել միջանցուկ քամիներից
(ցելում, բաղնիքում տամբուրներ շինել,
ողանցքները, վերնափեղկերն ոգտադործել):

Նուսափել բնակելի շենքերի խոնավու-
թյունից, մաքուր պահել աշխատանքի տեղը:

Միատեմատիկաբար պարապել ֆիզկուլտու-
րայով, վորն ամրացնում ե որգանիզմը և
ավելի դիմացկուն ե դարձնում նրան հիվան-
դությունների դեմ:

Կոփել մարմինը՝ կանոնավոր կերպով ոգ-
տադործելով բնութիւն բնական ուժերը —
արեվը, ողը և ջուրը:

ՅԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Մենք տեսանք, վոր ռեվմատիզմի ծավալումը մեր Միության մեջ չափազանց մեծ է թե՛ քաղաքի պրոլետարիատի և թե՛ գյուղական բնակչության միջև: Այդ հիվանդությունների ժողովրդական անտեսությունը պատճառած վնասները նույնպես բավական մեծ են: Մենք հսկայական հաջողություններ ունենք այնպիսի հիվանդությունների դեմ մեր մղած պայքարում, ինչպես են վնասներական ախտը, տուբերկուլոզը, քաղցկեղը, այս հիվանդությունների դեմ մղված պայքարի փորձը հարկավոր է փոխադրել նաև ռեվմատիզմի ճակատամասը:

Այս ուղղությամբ աշխատանք արդեն տանում են առողջապահության օրգանները: Այլևս շատ բան կա անելու:

Ամենամոտ տարիներում մենք պետք է հասնենք այնպիսի դրություն, վոր մեր բանվորները, մեր կոլխոզնիկները, աշխարհիս յերեսին սոցիալիզմի առաջին յերկրի բոլոր քաղաքացիներն ամբողջ յերկրագնդի ամենից ապահովված, ամենից կուլտուրական յեվ ամենից առողջ մարդիկը լինեն:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Խոչ և ռեվմատիզմ	3
Սուր և խրոնիկական ռեվմատիզմի ընթացքը	14
Ռեվմատիզմի բուժումը	27
Ռեվմատիզմի տարածումը	32
Ռեվմատիզմով հիվանդանալուց առաջացած ժողովրդատեսական վնասը	39
Ռեվմատիզմի դեմ պայքարը	42
Յեղրակացություն	58

Отв. ред. Я. Г. Аваков

Пом. техред. Д. М. Джинибалаян

Издание 422/4682. Объем 178 печ. листа. (33280 зн. в 1 п. л.)
Статформат А6—105х148. Уполккрайлит 00-11432. Тираж 1000 экз. Заказ 454). Сдано в набор 20-IX-1935 г. Подписано в печать 7-X-1935 г.

Типография им. Сталина, Ростов на Дону.

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0289124

Գինը 35 Կոպ.
Цена 35 коп.

7377

100
410309=

100
100

На армянском языке

И. Л. ВЕКСЛЕР

**РЕВМАТИЗМ И МЕРЫ
БОРЬБЫ С НИМ**

30 НОЯ 1955

**АЗОВО-ЧЕРНОМОРСКОЕ
КРАЕВОЕ КНИГОИЗДАТЕЛЬСТВО**
Ростов н-Д Буденновский пр. № 30

Գ Ր Ա Պ Ա Հ Ե Ս Ը
Ռուսոյ-Դոմ, Մոսկովական, № 58
ԳՐԱԿԵԼՏՐՈՆ (ԿՆԻԳՈՑԵԼՏՐ)